

Kulturværdiudvalgets Beretning for 1996

Indholdsfortegnelse

- [Resumé:](#)
- [Udvalgets arbejde i beretningsåret](#)
- [Forhåndsgennemgangen](#)
- [Individuelle ansøgninger](#)
- [EU-forordningen om udførsel af kulturgenstande](#)
- [Midlertidig udførselstilladelse til udstilling af Eremitagepokalen](#)
- [Udvalgets erhvervelser](#)
- [Armand Guillaumin's pastel Quai Sully i Paris med udsigt til Notre Dame](#)
- [Georg Brandes manuskript til bind VI af Hovedstrømninger](#)
- [Den Raben-Levetzau'ske naturaliesamling fra Aalholm Slot](#)
- [Søren Kierkegaards alterbog](#)
- [Familien Wilhelm Hansens Arkiv](#)
- [Historien](#)
- [Betydning](#)
- [Arkivets indhold](#)
- [Kulturværdiudvalgets vurdering af arkivets betydning](#)
- [Værdiansættelse af arkivet](#)
- [Regnskab for 1996.](#)

Resumé:

Kulturværdiudvalget har i 1996 afholdt 6 møder.

Udvalget har forhåndsgennemgået 73 kataloger omfattende 83.150 katalognumre over antikviteter, malerier, bøger, breve, manuskripter m.m. og 141 individuelle ansøgninger. Udvalget har endvidere behandlet 22 ansøgninger om tilladelse til udførelse iflg. EU-forordningen nr. 3911 af 9. december 1992.

Udvalget har i 1996 erhvervet 4 enkelte kulturgenstande og et omfattende privat familiearkiv, i alt 5 genstande/sager

[Til toppen](#)

Udvalgets arbejde i beretningsåret

Forhåndsgennemgangen

En betydelig del af udvalgets arbejde har som tidligere været forhåndsgennemgangen af auktionskataloger. Der er truffet aftale med 6 auktionshuse om forhåndsgennemgang, en procedure, der i praksis tillige udføres for enkelte andre auktionshuse og bogantikvariater uden formel aftale.

Arbejdet foretages af udvalgets medlemmer og deres institutioner, Det kongelige Bibliotek, Nationalmuseet, Rigsarkivet, Statens Museum for Kunst og Statens Museumsnævn, samt de tilknyttede netværksinstitutioner: Det Nationalhistoriske Museum på Frederiksborg Slot, Kunstakademiets Bibliotek, Kunstindustrimuseet, Musikhistorisk Museum, Rosenborgsamlingen og Tøjhusmuseet, i 1996 er Danmarks Natur- og Lægevidenskabelige Bibliotek kommet til som netværksinstitution.

Fremgangsmåden i forbindelse med forhåndsgennemgangen er fastlagt i bekendtgørelsens § 9 og går ud på, at udvalget før auktionen foretager en foreløbig gennemgang af kataloget og eventuelt en besigtigelse af visse genstande. Udvalgets forbehold angiver de genstande og værker, der kræves forelagt udvalget, før tilladelse til udførsel kan gives.

Hvis en ansøgning om udførselstilladelse afslås, skal Kulturværdiudvalget i medfør af lovens § 11 fremsætte et købstilbud, der svarer til hammerslagsprisen med tillæg af auktionsomkostninger og svarende til købers nettokøbspris.

Forhåndsgennemgangen kan desuden bevirke, at udvalget indstiller til Kulturministeren at træffe beslutning i henhold til lovens dispensationsbestemmelser, jfr. § 2, stk.4.

Katalognumre, for hvilke der ikke tages forbehold, kan omvendt frit udføres efter auktionen.

I forbindelse med forhåndsgennemgangen har Kulturværdiudvalget taget forbehold overfor 4 genstande og kunstværker. C.W.Eckersberg "Fruentimmer paa Gaden i Blæst" Christoffer Hvass og Anne Staverskov's "Bryllupstæppe", Karel von Mander: "Aron som ypperstepræst", C. W. Eckersberg: "Portræt af Louise Christiane Fugl". Af disse blev et solgt til et dansk museum, en køber valgte at deponere kunstgenstanden i Danmark, mens behandlingen af 2 ansøgninger ikke var afsluttet ved årsskiftet.

[Til toppen](#)

Individuelle ansøgninger

Det fremgår af lovens § 11, at Kulturværdiudvalget skal fremsætte et tilbud om erhvervelse af genstanden til markedsprisen, såfremt en ansøgning om udførselstilladelse afslås.

Genstandens værdi fastsættes efter råd fra særligt sagkyndige. Som rådgivere for Udvalget er udpeget Foreningen af Auktionsledere i Danmark, Dansk Antikvitethandler Union, Den Danske Antikvarboghandlerforening og Kunst- og Antikvitethandlerringen.

Udvalget har i 1996 modtaget 79 ansøgninger om individuelle udførselstilladelser af 141 kulturgenstande og har i 5 tilfælde nægtet udførselstilladelse og erhvervet genstandene, som er overdraget danske samlinger, to ansøgninger er ikke færdigbehandlet ved årsskiftet.

[Til toppen](#)

EU-forordningen om udførsel af kulturgenstande

Efter etableringen af det indre marked, hvor grænsekontrol som hovedregel bortfalder mellem EU-landene, er det dog besluttet, at de enkelte EU-landes nationale kulturbeskyttelsesregler fortsat er gældende. Etableringen af et indre marked har således intet ændret ved den danske kulturværdilov eller den praksis, der er gældende for loven. Det er fortsat denne lov, der regulerer, hvornår og under hvilke betingelser der kan nedlægges forbud mod udførsel fra Danmark af kulturgenstande til såvel EU-lande som lande udenfor EU.

For at styrke de nationale beskyttelsesinteresser er der tillige skabt et fælles regelsæt, der skal

hindre ulovlig udførsel af kulturgenstande ud over EUs fælles toldgrænser, der i henhold til Rådets Forordning nr. 3911 af 9. december 1992 trådte i kraft 1. april 1993.

De nye regler om udførsel til lande uden for EU betyder, at der ved udførsel af bestemte kulturgenstande skal foreligge en udførselstilladelse, og at der i disse tilfælde skal anvendes en særlig europæisk ansøgningsformular.

Ligesom det er det danske Kulturværdisudvalg, der administrerer den danske lov, er det nu også Udvalget, der administrerer det fælles EU-regelsæt for det danske område.

Ansøgninger om udførsel af kulturgenstande til tredielande skal således også fremsendes til Kulturværdisudvalget, der i hvert enkelt tilfælde træffer beslutning om udførselstilladelse.

Der er visse forskelle i de to regelsæt med henblik på kategorier og værdigrænser, og ordningen indebærer, at der også skal søges om udførselstilladelse i en række tilfælde, hvor en tilladelse ikke er nødvendig efter den danske kulturverdi lov. Kulturministeriet har i den forbindelse udsendt en vejledning, der bl.a. præciserer de områder, der er dækket af den nye ordning.

Kulturværdisudvalget har modtaget 22 ansøgninger om udførsel af 156 kulturgenstande i henhold til EU-forordningen. I 20 tilfælde tilfælde ansøgte om tilladelse til midlertidig udførsel til udstillinger i udlandet. I 2 tilfælde ansøgte ejeren om varige udførsler, og i et tilfælde ansøgte ejeren om en langtidsdeponering.

[Til toppen](#)

Midlertidig udførselstilladelse til udstilling af Eremitagepokalen

Fra Kunstindustrimuseet i Oslo modtog Udvalget i slutningen af 1995 en ansøgning om udførselstilladelse med henblik på en udstilling på museet i foråret 1996 af Eremitagepokalen (se Årsberetning for 1993), som befinder sig i norsk privateje i Danmark. Museet havde sikret sig ejerens samtykke til dette lån og påtog sig garanti og ansvar for, at pokalen efter endt brug returneredes til Danmark. Den praktiske administration af udlånet blev overdraget Rosenborgsamlingen.

[Til toppen](#)

Udvalgets erhvervelser

Armand Guillaumin's pastel Quai Sully i Paris med udsigt til Notre Dame

Udvalget afslog i 1995 en ansøgning om udførselstilladelse til Armand Guillaumin's pastel Quai Sully i Paris med udsigt til Notre Dame fra 1882.

Udvalget begrundede afslaget i værkets proveniens og dens vidnesbyrd om en stor fransk kunstners tilknytning til Danmark. Pastellen kom i 1884 til København som en del af Paul Gauguins samling af fransk impressionistisk kunst og forblev i landet efter Gauguins afrejse året efter. I de kommende mange år kunne den ses på væggen i Mette Gauguins hjem i København, hvor en række unge danske kunstnere fik deres første møde med avantgarden indenfor fransk kunst. Hovedparten af samlingen er desværre senere solgt ud af landet.

Udvalget fremsatte et købstilbud på middelvurderingen , som blev accepteret af ejeren i 1996. Efter erhvervelsen er pastellen overdraget til Den Kongelige Kobberstiksamling, Statens Museum for Kunst.

[Billede](#)

[Til toppen](#)

Georg Brandes manuskript til bind VI af Hovedstrømninger

I foråret 1996 dukkede originalmanuskriptet til bind VI af Georg Brandes' skelsættende værk Hovedstrømninger i Det 19de Aarhundredes Litteratur, trykt i 1890, op i et københavns antikvariat. Udvalget afslog antikvariatets ansøgning om udførselstilladelse efter indhentet udtalelse fra Det kongelige Biblioteks Håndskriftafdeling og erhvervede i henhold til lovens § 11 efterfølgende manuskriptet, der blev overdraget til Det kongelige Bibliotek.

I 1890 udgav Georg Brandes værket Det unge Tyskland som 6. og sidste bind af sit store litteraturhistoriske værk Hovedstrømninger ..., der må betegnes som et af dansk litteraturs absolutte hovedværker. Hovedparten af Brandes' egne bøger og kendte manuskripter befinder sig i Brandes-Arkivet i Det kongelige Biblioteks Håndskriftafdeling, de første dele testamentarisk doneret af Brandes selv. Ejendommeligt nok findes de originale manuskripter til hovedværket enten ikke eller kun som forarbejder eller i ukomplet stand. Manuskriptet til bind 6 er således det første komplette manuskript til et af de arbejder, der indgår i det samlede værk. Det består af 419 håndskrevne sider, rummer mange rettelser og tilføjelser og kaster således nyt lys over Brandes' arbejdsproces med bogen. Biblioteket er i forvejen i besiddelse af en række optegnelser og manuskripter med forskellige versioner af de forelæsninger, som Brandes holdt i 1883 og 1887 ved Københavns Universitet og som senere dannede baggrund for bogen. Sammenholdes disse optegnelser og forelæsningsmanuskripter med originalmanuskriptet til Det unge Tyskland, har man en meget vægtig og helt uvurderlig litteraturhistorisk kilde til Brandes-forskningen.

[Billede](#)

[Til toppen](#)

Den Raben-Levetzau'ske naturaliesamling fra Aalholm Slot

På Sotheby's auktion over Aalholm Slots indbo i maj 1996 blev to kabinetter med den Raben-Levetzau'ske naturaliesamling solgt til en køber i udlandet. På Nationalmuseet og Zoologisk Museums indstilling nedlagde Kulturværdiudvalget udførselsforbud.

Ifølge traditionen blev den Raben-Levetzau'ske samling grundlagt i slutningen af 1700-tallet af grev Frederik Christian Raben (1769-1838), der var en af periodens førende

naturvidenskabelige samlere. Sandsynligvis rummer den desuden en ældre kerne, der hidrører helt tilbage fra Frd. Chr. Rabens farfar, Frederik Raben (1693-1773). Samlingen er igennem 1800-tallet blevet suppleret og består af mineralier, konkylier og et mindre antal oldsager. Bl.a. omfatter den en for 1700-tallets konkyliensamlinger karakteristisk sammensætning af præparater: konkylier, en- og toskaller, koraller, diverse ormerør og krebsdyr. En del af genstandene er forsynet med originale 1700-tals æsker og etiketter.

De to næsten identiske, nyklassicistiske skabe er ikke helt samtidige. Det ældste skab stammer fra slutningen af 1700-tallet og har bevaret spor af den originale staffing og marmorering. Netop den oprindelige samhørighed mellem indhold og skabe udgør en yderst sjældent bevaret helhed af stor kulturhistorisk værdi.

Naturaliesamlingen har igennem cirka 250 år befundet sig på samme herregård og i samme slægts eje, og den er et næsten enestående vidnesbyrd om de danske godsejeres store interesse for naturvidenskaberne gennem 1700-tallet og første halvdel af 1800-tallet. Kulturværdiudvalget har overdraget den Raben-Levetzau'ske naturaliesamling til Nationalmuseet.

[Billede](#)

[Til toppen](#)

Søren Kierkegaards alterbog

Udvalget afslog i efteråret 1996 en ansøgning fra en privatmand om udførselstilladelse til USA af filosofen Søren Kierkegaards eksemplar af Forordnet Alter-Bog for Danmark (København, 1830, 60 s., indb. i samtidigt urestaureret helbind af sort saffian med dekorationer på ryg og permer og med tresidet guldsnit) og erhvervede i henhold til lovens § 11 efterfølgende bogen, der blev overdraget til Det kongelige Bibliotek.

Det har igennem nogen tid været kendt, at dette eksemplar, formentlig det sidste Kierkegaard-håndskrift i privat eje, var tilbage i Danmark efter en provenienshistorie, der efter salg på auktionen over hans efterladte bogsamling som nr. 381 til Sverige omfatter flere ejere i Sverige og USA. Bogen er et "håndskrift" i den forstand, at Kierkegaard har gjort talrige bemærkninger og noter såvel som understregninger m.v., som ikke tidligere har været udnyttet af forskningen. v

Forinden endelig stillingtagen har Udvalget indhentet et responsum om sagen fra lederen af Søren Kierkegaard Forskningscentret, der udtalte, at "der er tale om et særdeles værdifuldt materiale til forståelse af de opbyggelige talers [fra 1843] tilblivelse og deres bibelske forankring; desuden viser noteringerne i Alterbogen, at Kierkegaard hovedsageligt benyttede Alterbogen med dens foreskrevne tekster og ikke Det Nye Testamente, når han skulle vælge bibeltekster som grundlag for opbyggelige taler - et pastoralt aspekt ved de opbyggelige taler, som ingen hidtil har været opmærksom på." Selvom det har været kendt, at Kierkegaard har gjort bemærkninger i Alterbogen, herunder ligefrem nedfældet en første disposition til et par af de opbyggelige taler, "har disse bemærkninger aldrig været registreret og således heller aldrig udgivet", og der konkluderes, at "der er altså tale om et ukendt Kierkegaard "håndskrift" af høj værdi for forskningen, især af de tidligere opbyggelige taler, til hvilke det bevarede manuskriptmateriale er yderst sparsomt, og af høj prioritet for den nye udgave af Søren Kierkegaards Skrifter."

På denne baggrund fandt Udvalget, at der ubestrideligt var tale om en national kulturværdi af stor interesse for dansk forskning og kultur.

[Billede](#)

[Til toppen](#)

Familien Wilhelm Hansens Arkiv

I juli 1996 modtog udvalget efter sonderinger igennem en årrække en ansøgning fra et dansk advokatfirma om udførselstilladelse for en samling nodemanuskripter og korrespondance m.v. ejet af familien Wilhelm Hansen, der tidligere har ejet musikforlaget Wilhelm Hansen. Hermed startede begyndelsen til enden på den største og - p.g.a. størrelsen - vanskeligste sag i lovgivningens og Udvalgets historie.

[Billede](#)

[Til toppen](#)

Historien

Wilhelm Hansens musikforlag - senest benævnt Edition Wilhelm Hansen - har i gennem snart 150 år været det centrale musikforlag i Danmark og Norden, med en bred international kontaktflade, hvilket afspejler sig i arkivet.

Det grundlagdes i København i 1853 af Jens Wilhelm Hansen (1821-1904) og har lige indtil salget til det engelsk/amerikansk firma Music Sales Ltd. i 1988 været ejet og drevet af hans efterkommere. Jens Wilhelm Hansen begyndte efter nogle år som bogtrykker og litograf 1853 at trykke og udgive noder, i 1857 åbnede han en musikforretning, der omfattede et lejebibliotek for noder, og i 1874 optoges de to sønner Jonas Wilhelm Hansen (1850-1919) og Alfred Wilhelm Hansen (1854-1923) som partnere i firmaet. I 1875 købtes musikforlaget C.E. Horneman (grundlagt i 1861) og sammenlagdes med Wilhelm Hansen. I begyndelsen udgaves hovedsagelig noder til undervisningsbrug og salonmusik, men snart begyndte forlaget at udgive nye værker af samtidige danske komponister, inklusive de to store romantikere J.P.E. Hartmann og Niels W. Gade, en praksis der er fortsat lige siden. I 1879 erhvervede firmaet positionen som det ledende musikforlag i Danmark gennem overtagelsen af de to dominerende musikforlæggere og -handlere, C. C. Lose (grundlagt i 1802) og Horneman & Erslev (grundlagt i 1846). Deres talrige og værdifulde publikationer og deres meget omfattende net af forhandlere gav Wilhelm Hansen så godt som monopol på musikaliehandel i Danmark.

Ekspansionen fortsatte gennem inkorporeringen af flere danske musikforlag, og videreførtes nu også i udlandet. I 1887 åbnedes en afdeling i Leipzig, som var meget aktiv, indtil den måtte lukke under den 2. verdenskrig. I 1908 overtog Wilhelm Hansen i fællesskab med det norske firma Brdr. Hals firmaet Carl Warmuth (grundlagt i 1843) og etablerede Norsk Musikforlag i Oslo (fra d. 1. januar 1909). Da Wilhelm Hansen i 1910 overtog kontrollen

med den eneste konkurrent i Danmark, Nordisk Musikforlag (begyndt i 1880 som Kgl. Hof-Musikhandel), opnåede firmaet en helt eksklusiv status i Danmark. I 1915 grundlagdes en svensk afdeling, Nordiska Musikförlaget, i Stockholm.

Efter Alfred Wilhelm Hansens død i 1923 førtes firmaet videre af hans to sønner, d.v.s. 3. generation, Asger Wilhelm Hansen (1889-1976) og Svend Wilhelm Hansen (1890-1960), og sidstnævntes to døtre - 4. generation - Hanne Wilhelm Hansen (f. 1927) og Lone Wilhelm Hansen (1929-1994) optoges som medindehavere i ledelsen i 1959. I 1951 oprettede en ny vesttysk afdeling, Wilhelmiana Musikverlag, i Frankfurt am Main, og i 1957 inddrog det engelske firma J. & W. Chester i Wilhelm Hansen-gruppen, som nu optræder under betegnelsen Edition Wilhelm Hansen.

I 1988 solgtes firmaet til det engelske Musik Sales Ltd. og føres nu videre som et datterselskab af dette med Tine Birger Christensen (f. 1954), datter af Lone Wilhelm Hansen og dermed 5. generation i familiefirmaet, som administrerende direktør.

[Til toppen](#)

Betydning

Moderselskabet Wilhelm Hansen har således gennem et århundrede været Danmarks dominerende musikforlag og musikaliehandel. Virksomheden omfattede også plade- og instrumentsalg. I dets kataloger afspejles en stor del af Danmarks nyere musikhistorie, fra romantikkens Gade og Hartmann over den moderne klassiker Carl Nielsen til mange af efterkrigstidens mest betydende unge komponister som Vagn Holmboe, Niels Viggo Bentzon, Per Nørgård, Bent Lorentzen m.m.fl. Dets udgivelser har i bredere forstand været hovedgrundlaget for musikudøvelsen af dansk musik, i koncertsalen, på musikskoler og konservatorier, under privat musikudøvelse såvel som børns "gåen til spil" o.s.v.

Siden 1879 har Wilhelm Hansen tillige været det absolut førende skandinaviske musikforlag med udgivelser af de fleste nordeuropæiske komponister. På sit højdepunkt var firmaet repræsenteret i Danmark, Norge, Sverige, Tyskland og England, en enestående position for et dansk forlag. Gennem Leipzigafdelingen udbredtes og formidledes mange nordiske værker til et internationalt musikpublikum, både videnskabeligt, pædagogisk og opførelsesmæssigt. Danmark var gennem årene repræsenteret med f.eks. P.A. Heise og Emil Hartmann, senere af Carl Nielsen og den følgende generation, inklusive Knudåge Riisager, Svend Erik Tarp og Vagn Holmboe. Fra Norge kom Edvard Grieg, Christian Sinding, Backer-Grøndahl, Johan Svendsen og Johan Halvorsen, fra Sverige Hugo Alfvén, Wilhelm Stenhammer, Emil Sjögren, senere Hilding Rosenberg og Sven Erik Bäck, og fra Finland Jean Sibelius (de senere symfonier), Yrjö Kilpinen og Selim Palmgren samt mange andre. Firmaet udgav også progressiv ny musik af international herkomst, f.eks. i 1920'erne værker af Arnold Schönberg, Igor Stravinsky, Artur Honegger og François Poulenc og senere Witold Lutoslawski. I firmaets udgivelser afspejles såvel nationale som internationale faglige og pædagogiske trends, og dets program omfatter kritiske udgaver af Knud Jeppesen og andre. Også populærmusik og børnesange indtog en ikke ubetydelig plads i forlagets program. I 1950'erne omfattede firmaets kataloger ca. 30.000 værkstitler, summen af 100 års virksomhed.

Forlagets betydning afspejles af en række autoritative musikvidenskabelige leksikonbehandlinger i store internationale musikfagleksika som Die Musik in Geschichte

und Gegenwart (Allgemeine Enzyklopädie der Musik. Bd. 1-16. Kassel, 1949-79), Sohlmans musikleksikon (2. rev. udg. Bd. 1-5. Stockholm, 1975-79) og The New Grove Dictionary of Music and Musicians (6. udg. Bd. 1-20. London, 1980). Sidstnævnte artikel er skrevet af den største specialist på området, den danske musikantikvar, dr.phil. h.c. Dan Fog.

[Til toppen](#)

Arkivets indhold

Arkivet befandt sig ved tidspunktet for ansøgningen om udførselstilladelse i en bankboks i en dansk hovedbank. Det var - og er fortsat - vanskeligt at overskue og bedømme, idet det ligger i ca. 130 flyttekasser i normalstørrelse stablet i rækker i bankboksen. Arkivet har i oktober 1994 og igen i 1996 været besigtiget af repræsentanter for Kulturværdisudvalget og eksperter fra Det kgl. Biblioteks Håndskrifts- og Musikafdelinger. Det synes overvejende i god bevaringsstand, dog tydeligvis præget af den for de fleste arkiver fra perioden 1850-1960 pågående syrenedbrydning af datidens papir.

Arkivet falder i 3 hoveddele:

1. Manuskriptarkivet

Ca. 16 kasser (registreret af Det kgl. Bibliotek, jvf. ndf.), 1.237 manuskripter, heraf der fleste i original/autograf;

2. Korrespondancearkivet

Ca. 96 kasser, med anslået ca. 1.5 mill. breve og skrivelser;

3. Forretningsarkivet

Ca. 19 kasser, bl.a. regnskaber, hvortil kommer mindst 1 kasse med avisudklip, ligesom der i nogle af kasserne befinder sig håndbøger o. lign.

Efter besigtigelsen i oktober 1994 besluttede Det kgl. Bibliotek at lade to medarbejdere i Håndskrift- og Musikafdelingerne registrere manuskripterne, der sammen med brevene må anses for at udgøre arkivets mest værdifulde del. Registranten over nodemanuskripter i familien Wilhelm Hansens arkiv (Reg. af Birgit Bjørnum og Bruno Svindborg i perioden 1.-10. november 1994. Det kgl. Bibliotek, 1995) - der er foreløbig og blev udarbejdet under både stort tidspres og vanskelige arbejdsforhold - er alfabetisk efter komponist og foreligger i 2 versioner, den ene omfattende alle manuskripter (i alt 109 sider), d.v.s. både autografer og afskrifter, den anden omfattende alene autografer (i alt 73 sider). Autograffastsættelsen er dog p.g.a. de nævnte arbejdsforhold, hvor manuskripterne måtte registreres i den orden, hvori de forefandt i ovennævnte kasser, og der bl. a. ikke var mulighed for at foretage grundigere undersøgelse eller sammenligninger, behæftet med nogen usikkerhed. Der blev endvidere foretaget omfattende stikprøver i brevarkivet, der synes at bekræfte den ovenanførte, anslåede størrelse.

I manuskriptarkivet, befinder der sig bl.a. originalmanuskripter, evt. afskrifter, af Fridjof Backer-Grøndahl, Christian Barnekow, Hakon Børresen, August Enna, Jacob Gade, Niels W. Gade, Joh. Chr. Gebauer, Edvard Grieg (28 mss.), Sven Gyldmark, Johan Halvorsen (29 mss.), Paul Hamburger, Emil Hartmann, J.P.E. Hartmann, Peter Heise, Fini Henriques, C.F.E. Hornemann, Finn Høffding, Knud Jeppesen, Yrjö Kilpinen, Toivo Kuula, P.E. Lange-Müller, Carl, Georg-August og H.C. Lumbye, Erkki Melartin, Carl Nielsen, Kai Normann Andersen, Selim Palmgren, Ture Rangström, Emil Reesen, Knudåge Riisager, Oluf Ring, Hilding Rosenberg, Poul Schierbeck, Ole Schmidt, Svend S. Schultz, Ludvig Schytte, Jean Sibelius,

Christian Sinding (34 mss.), Emil Sjögren (26 mss.), August Winding samt mange andre.

Blandt de berømteste må nævnes autograferne til Niels W. Gades utrykte korværk Gefion op. 54 (1869), J.P.E. Hartmanns Liden Kirsten (sign. afskrift 1846), Hinsides Bjergene (1865), Thrymsquiden, mange romancer og sange, Peter Heises Sange, Emil Hartmanns opera Elverpigen og det symfoniske digt Hakon Jarl, Edvard Griegs hovedværker Per Gynt og Holberg suiteerne, Romancer og Sange op. 18, Sigurd Jorsalfar op. 22, Romancer op. 39, Carl Nielsens Moderen op. 41, Sangen til Danmark ("Som en rejselysten Flåde"), Tyve folkelige Melodier, Sibelius' Scaramouche, Hugo Alfvéns Svensk rhapsodi nr. 1 op. 19 ("Midsommervaka"), Knudåge Riisagers ouverture til Erasmus Montanus op. 9 (1920), Fastelavn 1930, Partita op. 35 (1937), Slaraffenland (1936), Dansk Salme (1942) m.fl.

Brevarkivet, der også rummer korrespondancen fra Nordisk Musikforlag (1890-1910), rummer korrespondance med et meget bredt udsnit af personer i dansk, nordisk og internationalt musikliv, og det bliver især meget fyldigt efter 1890. Det omfatter f.eks. breve fra Grieg (se ndf.), Nielsen (se ndf.), Sinding (ca. 65 1894-1924), Sibelius, François Poulenc, Stenhammer (ca. 25 1912-17), Gade (ca. 20), Hugo Alfvén, Palmgren (over 60), Johan Svendsen (ca. 50), Ottokar Nováček (ca. 25), Max Reger, Joseph Joachim, Mihail Fokin, Percy Grainger, Camille Saint-Saëns, Schytte, Henriques, Ferruccio Busoni, Eugène Ysaye, Richard Strauss, P.E. Lange-Müller, Alexander von Zemlinsky, Franz Lehár, Igor Stravinsky (serie) og firmaet C.F. Peters (ca. 50, mange om Grieg). Kopibøger over udgående breve er ligeledes bevaret.

Fra Edvard Grieg er der en samling på ca. 75 udførlige breve fra perioden 1894-1905, hovedsagelig til Alfred Wilhelm Hansen, med kommentarer til Hansens udgave af Per Gynt og andre værker, inkl. autografe musikciter, kommentarer til musik af Nielsen, Delius, Svendsen, Gade, Wagner og andre, ialt ca. 150 sider, sendt fra Kristiania, Troidhaugen, Paris, Leipzig, Rom og Berlin. Brevene behandler hovedværker som Per Gynt, Sigurd Jorsalfar, Variationerne op. 51, Romancerne op. 39 m. fl. og kommenterer f.eks. Nielsens 1. symfoni i 1895, Wagners Faust Overture og Rienzi.

Fra Carl Nielsen er der en samling på ca. 100 breve fra perioden 1891-1924, der belyser hans forhold til forlaget især omkring Saul og David, Sinfonia espansiva, Maskarade, Njals Saga og En Sagadrøm, sendt fra København, Rom, Berlin, Valencia og andre steder.

Forretningsarkivet omfatter bl.a. ca. 200 bind indbundne kasse- og regnskabsbøger ca. 1889-1970erne, inklusive regnskaber fra filialerne i Leipzig 1891-1943, Oslo 1909-, Stockholm 1915- og Nordisk Musikforlag 1890-1910. Desuden kontraktregnskaber, registre m.v. Endelig en samling juridiske dokumenter bl.a. skøder m.v. tilbage til det 18. århundrede.

[Til toppen](#)

Kulturværdiudvalgets vurdering af arkivets betydning

Kulturværdiudvalget har under hele sagens behandling været af den opfattelse, at arkivet som helhed både af videnskabelige og kulturelle grunde måtte betragtes som ikke alene en meget betydelig national kulturværdi, der faldt ind under Kulturværdilovens bestemmelser, men også som en i alle henseende enestående sag i dansk musik- og i videre forstand kulturhistorie. Inden for området findes ikke et privatarkiv af tilsvarende størrelse og

betydning for dansk musikliv og -videnskab. Det ville være en kulturel og videnskabelig ulykke, hvis dette arkiv ikke kunne bevares for kulturforskning og musikformidling i Danmark, men skulle spredes og studeres f.eks. i USA, hvor der givet findes et marked for i hvert fald dele af arkivets indhold. Det ville være i absolut modstrid med lovens formål om sikring af kulturværdier i Danmark.

Sagen var simpelthen den største og en af de absolut vigtigste, der har været forelagt udvalget til afgørelse siden lovens tilblivelse.

Kulturværdiudvalget måtte endvidere principielt være af den opfattelse, at arkivet som national kulturværdi måtte betragtes som en - principielt udelelig - helhed, ikke mindst ud fra et synspunkt, der betoner firmaet Wilhelm Hansens betydning for nordisk musikliv, men Udvalget har alene af finansielle grunde måttet overveje at undtage enkelte dele af manuskriptarkivet fra et evt. udførselsforbud, jvf. bestemmelsen i lovens § 11. Denne problematik var ikke endelig afklaret ved beretningsårets afslutning.

[Til toppen](#)

Værdiansættelse af arkivet

Ejerne lod i 1992 foretage en vurdering af hele arkivet ved det engelske auktionshus Phillips i London. I foråret og sommeren 1996 lod ejerne foretage yderligere en vurdering ved auktionshuset Sotheby's, ligeledes London. Begge vurderinger er forelagt Kulturværdiudvalget, der efter nøje vurdering ikke har fundet anledning til at anfægte dem og derfor har lagt dem til grund for sin egen vurdering af arkivets værdi og fremsættelse af overtagelsestilbud i henhold til lovens § 11.

Med finansiell bistand på dels 2.500.000 kr. fra Tuborgfondet (1 mill.), Sonning-Fonden (0.25 mill.), Carl Nielsen og Anne Marie Carl-Nielsens Legat (0.25 mill.), Professor, dr. phil. Carl Roos' Legat til fordel for Det kgl. Bibliotek, Overbibliotekar Jens P. Nyholms Legat (Det kgl. Bibliotek) og Lrs. Else Kirstine Jørgensens Legat (Det kgl. Bibliotek) (i alt 0.4 mill.) samt fra Det kgl. Biblioteks materialebevilling, dels en supplerende støtte fra Kulturministeriet kunne Udvalget d. 16. december 1996 nedlægge udførselsforbud og med bistand af Kammeradvokaten indgå kontrakt med arkivets ejere om overtagelse af dette. Udvalgets tilbud er undtagelsesvist fordelt over to finansår.

Uden denne støtte fra både private fonde og Kulturministeriet ville Udvalget ikke have haft mulighed for at nedlægge udførselsforbud i denne sag, idet Udvalgets opsparing og driftbevilling ikke var tilstrækkelig til at fremsætte et tilbud om erhvervelse af arkivet til en pris, der ville kunne opnås ved salg i det frie marked.

Udvalget har efterfølgende overdraget arkivet til Det kongelige Bibliotek, hvor det vil indgå i henholdsvis Håndskrift- og Musikafdelingen.

[Til toppen](#)

Regnskab for 1996.

Fra finansåret 1995 er kumulativt overført kr. 8.445.688,96 til finansåret 1996. Da der ikke i

finansloven var afsat nogen bevilling til Kulturværdiudvalget for 1996 udgjorde dette beløb det samlede dispositionsbeløb. Udvalget har i 1996 modtaget 1,9 mill. kr. i fondsstøtte. Udvalget har i 1996 afholdt udgifter på tilsammen kr. 5.093,919,43. Den uforbrugte del af det til rådighed værende beløb overføres kumulativt til 1997, hvor der er forhåndsdisponeret over 6.6 mill. kr. Kulturværdiudvalget, den 21. april 1997

[Til toppen](#)